

DE WIELEWAAL

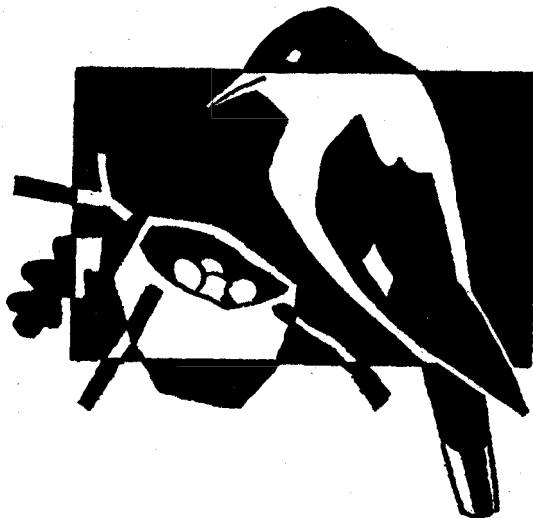
orgaan
van de
ornitologische
vereniging
„de wielewaal”

Vereniging zonder winstoogmerk

MAANDBLAD VOOR NATUURWETENSCHAPPEN

Administratie : Graatakker 11, 2300 Turnhout — Giro : 000-0319785-73 — Tel. (014) 41.22.52

Uitgegeven met ondersteuning van het Ministerie van Nationale Opvoeding

OKTOBER 1977

NUMMER 10

Resultaten Mid-wintertellingen 1975-1977

VAN WAADVOGELS AAN DE BELGISCHE KUST EN AAN DE BENEDEN-SCHELDE

door Herman Voet en Mark Becuwe

1. INLEIDING.

In het kader van de internationale waterwildtellingen georganiseerd door het International Waterfowl Research Bureau (I.W.R.B.), gevestigd te Slimbridge (Engeland), worden ook in ons land, naast ganzen- en eendentellingen, systematische waadvogeltellingen uitgevoerd. Recent nog werd het I.W.R.B. en de waterwildtellingen in een ruimer verband gesitueerd (Kuyken, 1976).

Vermelden we hier alleen dat dank zij de waadvogeltellingen in W.-Europa en N.W.-Afrika men thans reeds een goed beeld bezit van de zwaartepunten in het verspreidingspatroon van enkele voorname soorten alsmede lijsten kon samenstellen van alle

estuaria en wadgebieden langsheen de Atlantische kusten die van substantieel belang zijn voor het voortbestaan van waadvogels (Prater, 1976). Regelmatig herhaalde tellingen, zelfs in kleine gebieden, geven daarenboven kostbare informatie over de evolutie van populaties of verschuivingen in het winterareaal. De resultaten van waadvogelobservaties uitgevoerd tussen 1945 en 1974 in het natuurreserveaat De IJzermonding te Nieuwpoort kunnen in dit opzicht illustratief zijn (Becuwe, 1975).

De hier meegedeelde resultaten maken deel uit van een uitgebreider onderzoek, dat verder loopt. Dit rapport moet beschouwd worden als een tussentijds verslag, dat zich beperkt tot de resultaten van de januaritellingen. Het is belangrijk te

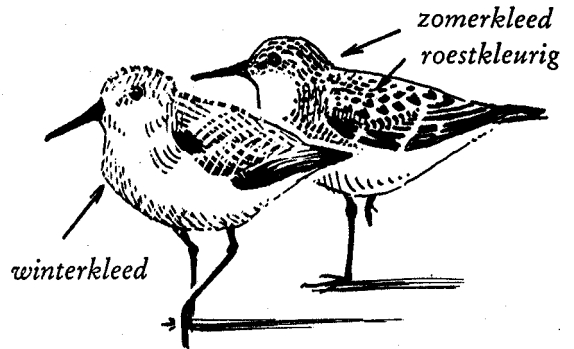
beseffen dat een herfst- of lentesituatie grondig kan afwijken van deze mid-winter-tellingen.

Maandelijks tellingen (op zaterdag dichtst bij de 15e van iedere maand) uitgevoerd binnen een wel omschreven gebied — óók aan zoetwaterbiotopen in Binnen-Vlaanderen en óók voor soorten als Kievit en Goudplevier — kunnen beschouwd worden als nuttige bouwstenen voor een betere kennis van de steltloper trek. Personen die bereid zijn medewerking te verlenen aan dit waadvogelonderzoek kunnen contact opnemen met een van de auteurs.

2. WAADVOGELTELLINGEN OP DE BELGISCHE KUST.

De tellingen hebben betrekking op de volledige Belgische kust: het Noordzeestrand tussen Franse en Nederlandse grens en de natuurreservaten De IJzermonding en Het Zwin. De januaritelling 1977 geschiedde in overleg met Nederlandse veldornitologen waardoor het volledige Noordzeestrand van De Panne tot Schiermonnikoog geteld werd. Een bijzonder woord van dank aan alle tellers en speciaal aan de trajectverantwoordelijken P. De Groot (Veurne), P. Lingier (Oostende), Dr. J. Van Gompel (Blankenberge), G. Rappé (Knokke-Heist), G. Burggraeve (Knokke-Heist) en J. Burny (Knokke-Heist).

Tabel 1 geeft een overzicht van de totalen per soort en een indruk van de verscheidenheid aan waadvogels die op onze kuststrook te vinden is. De aantallen wulpen en kemphanen slaan volledig op de belangrijke slaappleatsen in het Zwin; tijdens de dag gaan deze soorten evenwel in het binnenland voedsel zoeken. Laten we deze soorten buiten beschouwing dan komen we in 1976 en 1977 voor de Belgische kust respectievelijk tot 3.000 en 4.000 waadvogels. De echte waadvogels zoals scholtekster, zilverplevier, bontbekplevier, rosse grutto, tureluur en bonte strandloper vinden hun optimaal biotoop niet op onze kust

Drieteenstrandloper.

Tekening: Gilbert van Avermaet.

en hun aantallen zijn in internationaal verband van weinig gewicht.

Voor drie karakteristieke strandsoorten, steenloper, paarse strandloper en drieteenstrandloper liggen de zaken evenwel anders. Volgens de basisnorm van het I.W. R.B. is een gebied van internationale betekenis wanneer het 1 of 2 % van de populatie van een bepaalde soort herbergt. Binnen de Atlantische trekbaan (Europa en N.W.-Afrika) is dit voor de steenloper en de drieteenstrandloper respectievelijk een groep van 250 en 300 vogels (1 % norm), en de Belgische kust is voor deze soorten dus duidelijk van internationaal belang. Voor de paarse strandloper — van alle waadvogels de meest noordelijk overwinterende soort — zijn geen totaaltellingen en dus geen %-norm beschikbaar vanwege de materiële onmogelijkheid om o.a. de 22.000 km rotskust van Noorwegen af te lopen... Nochtans vormen de 320 paarse strandlopers op de Belgische kust, samen met de 150 vogels in West-Zeeuws-Vlaanderen en op Walcheren, de grootste groep die bekend is op de zuidrand van zijn winterareaal op het Europese vasteland (Prater, in litt.).

Enkele soorten met een overwegend winterareaal zoals de strandplevier, de zwarte ruit, de kleine strandloper en de kemphaan worden tengevolge van de lange reeks opeenvolgende zachte winters steeds regelmatig en talrijker wintergasten in West-Europa. Aan de Westkust

werd de strandplevier vanaf de winter 1972/73 jaarlijks vastgesteld in de periode december-februari (1 tot 5 vogels); voorheen werd een dergelijke frekwentie van winterwaarnemingen nooit genoteerd. De groep kemphanen van de Zwinslaapplaats is momenteel de grootste regelmatige januarikoncentratie die uit West-Europa bekend is (Prater, in litt.).

Tussen De Panne en Schiermonnikoog werden op 8/9 januari 1977 in totaal 12.102 waadvogels geteld, in 13 soorten. Tabel 2 geeft de resultaten voor enkele karakteristieke strandsoorten en voor het totaal aantal getelde waadvogels. Binnen deze kuststrook nemen de waadvogels globaal toe van noord naar zuid. De drieteenstrandloper is evenwel het talrijkst in het noorden, de steenloper en de paarse strandloper in het zuiden van het traject. Naast de soorten in Tabel 2 reeds genoemd, werden op de 450 km Noordzeestrand nog aangetroffen: zilverplevier (157), bontbekplevier (25), strandplevier (1), wulp (27), rosse grutto (91), tureluur (110), zwarte ruit (1), kanoetstrandloper (4) en bonte strandloper (1.786). (Meininger, in voorbereiding). Het hoge aantal bonte strandlopers, dat ook op het Belgische Noordzeestrand tussen Middelkerke en Blankenberge aanwe-

zig was, moet begrepen worden als een tijdelijk vorstvluchtverschijnsel.

Tabel 3 tenslotte geeft een concreet beeld van de verspreiding van waadvogels over de Belgische kust. De IJzermonding en het hierop aansluitende strand, de Oostendse kuststrook en het Zwin met de hierop aansluitende golfbrekers vormen drie duidelijke talrijke centra.

3. WAADVOGELTELLINGEN AAN DE BENEDEN-SCHELDE.

Gekoördineerde tellingen liggen slechts voor van de laatste twee winterseizoenen (november-maart) 1975-76 en 1976-77. De resultaten van de mid-wintertellingen zijn samengebracht in Tabel 4. Ter vergelijking is hieraan toegevoegd de januari-situatie uit de periode 1946-62 (Van der Vloet, 1963).

Over het algemeen zij opgemerkt dat het onderzoek verder zal moeten gestimuleerd worden. Alle medewerkers zijn we oprechte dank verschuldigd. Ludo Benoy (Aartse-laar) en Ben Faes (Antwerpen) waren behulpzaam bij het samenbrengen van de gegevens.

Het lijkt er op dat het beeld weinig veranderd is vergeleken met de periode 1946-62.

Foto : A. Lagrou.

Rosse grutto.

Onze tellingen duiden wel op een iets grotere verscheidenheid aan soorten.

De slikken van het Belgisch gedeelte van de Beneden-Schelde sluiten geheel aan bij de Zeeuwse Delta. Door hun geringe oppervlakte liggen de aantallen overwinterende waadvogels er aan de zeer lage kant. Alleen het aantal bonte strandlopers viel — vooral in 1977 — opvallend hoog uit. Blijkbaar door het ontbreken van geschikte hoogwatervluchtplaatsen overtijen veel waadvogels op het aangrenzend Nederlands gebied, ondermeer op de schorren van Saafginge. Het is daarom noodzakelijk in de toekomst steeds de tellingen uit te voeren bij laagwater.

Van het aantal wulpen werd in 1976 een redelijk goed overzicht verkregen. Doordat de soort benevens op de slikken ook zeer verspreid in de polders foerageert, kan een gedeelte allicht aan de aandacht ontsnappen. Ook in de omgeving van de Kalmthoutse Heide houden zich 's winters wulpen op in wisselend aantal (142 eks. op 12.1.1974). Deze vogels overnachten op de schorren op Nederlands grondgebied. Vermelden we tenslotte dat de kempaan thans vermoedelijk een regelmatige wintergast is geworden in de polders op ondergelopen land, tot maximum 225 eks. (2.1.1967).

Totaal verschillend is het voorkomen van de waadvogels buiten het winterseizoen. Het gebied is dan in hoge mate belangrijk, vooral tijdens de najaarstrek. Een gezamenlijke aanpak van het onderzoek in deze periode zou zeker in nationaal verband lonend zijn. Bij de regenwulp is een dergelijk onderzoek wel aangevat. Gelijktijdige tellingen werden in 1976 (voortgezet in 1977) uitgevoerd op de slaapplaats in de Kalmthoutse Heide — van bijzonder internationaal belang voor de soort — en op de omgevende vochtige heidegebieden, in samenwerking met vogelwaarnemers in Het Zwin en op de diverse slaapplaatsen van de soort in Nederland (van Dijk, van Vugt en Voet, 1977).

4. BIBLIOGRAFIE.

- Becuwe M. 1975. Het reservaat „De IJzermonding” te Nieuwpoort als doortrek- en overwinteringsgebied voor waadvogels. *Biologisch Jaarboek Dodonaea* 43 : 63 - 77.
- Kuyken E. 1976. Betekenis en behoud van waterrijke gebieden, „Wetlands”, op nationaal en internationaal vlak. *Contactblad Belgische Natuur- en Vogelreservaten* 1976 (4) : 3 - 10.
- Meininger P. Resultaten van een vogeltelling langs de Nederlandse en Belgische Noordzeekust in januari 1977. (in voorbereiding).
- Prater A.J. 1976. The distribution of coastal waders in Europe and North Africa. *Proc. Int. Conf. on the Conservation of Wetlands and Waterfowl, Heiligenhafen (F.R.G.), December 1974* : 255 - 271.
- Van der Vloet H. 1963. Avifauna van het gebied aan de Beneden-Schelde. Deel waadvogels. (niet gepubliceerd).
- Van Dijk A.J., Van Vugt H. en Voet H. 1977. Onderzoek naar de Regenwulp in Nederland en België. *Het Vogeljaar* 25 : 89 - 91.

Herman Voet, Koördinator Werkgroep steltlopers — I.W.R.B. België, Oude Baan 5, 2070 Ekeren.

Mark Becuwe, Koördinator Subwerkgroep kustwaadvogels — I.W.R.B. België, Visserstraat 4, 8172 Lampernisse - Diksmulde.

TABEL 1. Aantallen waadvogels op de Belgische Kust in januari 1975, 76 en 77. Betekenis der symbolen :
(—) : de soort werd niet geteld;
— : de soort ontbrak tijdens de telling.

Soort	1975	1976	1977
Scholekster	(—)	682	520
Kievit	(—)	—	110
Zilverplevier	(—)	75	113
Bontbekplevier	(—)	49	72
Strandplevier	(—)	—	1
Steenloper	420	524	671
Wulp	(—)	480	1.350
Rosse grutto	(—)	—	1
Tureluur	(—)	279	108
Zwarte ruitler	(—)	—	1
Paarse strandloper	331	315	320

Kleine strandloper	(—)	—	3
Bonte strandloper	(—)	837	1.456
Drieteenstrandloper	520	307	658
Kemphaan	(—)	230	260
Kluut	(—)	—	15
Totaal	(—)	3.778	5.659

TABEL 2. Totalen en dichtheid van enkele karakteristieke strandwaadvogels en het totaal aantal waadvogels tussen De Panne en Schiermonnikoog op 8/9 januari 1977. Voor deze strandtelling werden de waadvogels die in De IJzermonding en Het Zwin verbleven niet meegeteld. (Meininger, in voorbereiding, iets omgewerkt).

SOORT	Wadden-eilanden (130 km)		Noord- en Zuid-Holland (126 km)		Deltagebied (130 km)		België (65 km)		Schiermonnikoog/De Panne (451 km)	
	totaal aantal	vogels/km	totaal aantal	vogels/km	totaal aantal	vogels/km	totaal aantal	vogels/km	totaal aantal	vogels/km
Scholekster	711	5,47	387	3,07	2.028	15,60	390	6,00	3.516	7,80
Steenloper	106	0,82	685	5,44	566	4,36	657	10,10	2.014	4,47
Paarse strandloper	20	0,15	154	1,22	150	1,15	320	4,92	644	1,43
Drieteenstrandloper	1.391	10,70	1.073	8,52	604	4,65	658	10,12	3.726	8,26
Totaal aantal waadvogels	2.255	17,35	2.394	19,00	4.632	35,63	2.821	43,40	12.102	26,83

TABEL 3. De aantallen waadvogels op de Belgische kust op 7/9 januari 1977. De aantallen tussen haakjes werden niet meegeteld in de totalen per soort om dubbel telling te voorkomen: De IJzermonding werd op 8 januari tijdens hoogwater geteld

terwijl de twee hierop aansluitende kusttrajekten de volgende dag tijdens laagwater geteld werden, en het is bekend dat tussen deze 3 gebieden sterke uitwisseling bestaat.

	De Panne / Nieuwpoort	Reservaat De IJzermonding	Lombard-sijde / Middelkerke	Middelkerke / De Haan	Wenduine / Blankenberge	Zeebrugge / Knokke	Reservaat Het Zwin	Belgische kust
Scholekster	80	(100)	32	206	68	4	130	520
Kievit	—	—	—	—	—	—	110	110
Zilverplevier	—	44	(7)	17	11	—	41	113
Bontbekplevier	—	45	—	16	4	4	3	72
Strandplevier	1	—	—	—	—	—	—	1
Steenloper	(17)	35	(4)	408	70	158	—	671
Wulp	—	—	—	—	—	—	1.350	1.350
Rosse grutto	1	—	—	—	—	—	—	1
Tureluur	(8)	62	(8)	8	6	2	30	108
Zwarte ruiters	—	—	—	—	—	—	1	1
Paarse strandloper	2	—	—	164	34	120	—	320
Kleine strandloper	—	—	—	—	—	—	3	3
Bonte strandloper	(242)	620	(105)	113	241	2	480	1.456
Drieteenstrandloper	131	—	28	299	197	3	—	658
Kemphaan	—	—	—	—	—	—	260	260
Kluut	—	—	—	—	—	—	15	15
Totaal	482	906	184	1.231	631	293	2.423	5.659

TABEL 4. Aantallen waadvogels aan de Beneden-Schelde in januari 1976 en 77, vergeleken met de januari-situatie uit de periode 1946-62 (Van der Vloet, 1963).

SOORT	1976	1977	1946-1962
Scholekster	42	3	schaars
Kievit	813	130	enkele duizenden
Zilverplevier	3	1	tweemaal
Bontbekplevier	—	—	onregelmatig, max. 20
Steenloper	1	—	—
Wulp	113	30	10-tallen, uitz. 100 - 200
Tureluur	3	1	enkele malen
Bonte strandloper	566	1.402	groepen van 100 tot 550
Kemphaan	—	4	tweemaal
Kluut	1	—	—

Bonte strandloper.

Foto : A. Lagrou.